

Josep Vigo Bonada

«La fitoteràpia és interessant, però la gent de vegades perd l'oportunitat de curar-se amb medicina convencional»

Nascut el 24 de maig de l'any 1937 a Ribes de Freser, Josep Vigo Bonada té una memòria espectacular. Recorda quan l'any 1939 van bombardejar Ribes. «A casa meva no s'ho creien i jo deia: "Sí home, sí, jo era aquí fora amb la padrina o amb la mare, i es va sentir una explosió, fum, vam entrar, no podíem obrir la porta i totes dues cridàveu". Sí que és veritat. En tinc una idea vaga però... de fet va ser una mena de trauma». També té vivències de les *mítiques* inundacions arran de l'aiguat del 1940.

>> Flora Manual dels Països Catalans, d'Oriol de Bolós, Josep Vigo, Ramon M. Masalles i Josep M. Ninot.

SALVADOR GARCIA-ARBÓS > TEXT

ARXIU PERSONAL DE JOSEP VIGO > FOTOS

Teníeu tres anys i mig, encara no. —Sí. D'això me'n recordo més perquè no dormíem a casa, dormíem al cine...

—Va ser la vigília de Sant Lluç. El 17 d'octubre.

—Sí, era l'octubre. I la gent diu que no va ploure, però va ploure set o vuit dies seguits i van caure no sé si 700 litres només a Ribes, i per les muntanyes en devien caure molts més. Encara ara diuen que no és que caigués aigua del cel: sortia de terra! Sí, sortien fonts allà on no tocava. A dintre una casa de Ribesaltes sortia aigua...

—A Olot i a Manlleu va ser molt dur.

—Oh, allà el riu va ser terrible, baixava gros. Va haver-hi molts morts. Sí, hi havia totes les fàbriques a la vora del riu i el riu tot s'ho enduia...

—Va ploure sobre mullat. Déu n'hi do, després d'acabar-se la guerra: pam!

—Misèria sobre misèria. A part de que també hi va haver anys d'aquells anys de gran secada. Allò que Franco en deia «*la pertinaz sequía*», i també devia ser pel 42, 43... I de fred...

—La glaçada del 1956 va ser històrica. Tot i així, hi ha registres d'uns quants anys de fred.

—El 1956 va ser terrible a tot arreu, fins i tot a Barcelona.

—Es diu que va matar força oliveres.

—Les oliveres són força resistents al fred. El que es va morir més van ser alzines, mates i plantes més mediterrànies. Cap a Manresa es veien arbusts i arbres secs, morts.

—El fred va ser una excusa, ja que aquell moment va coincidir amb la industrialit-

DUHAMÉL DU MONCEAU, [1812]

>> *Olivera* (*Olea europaea*, var. *europaea*).

«Per tot arreu hi ha grups que s'interessen per les plantes. I no tots, però n'hi ha bastants, que s'interessen per les plantes rares»

FOTO: SALVADOR GARCIA-ARBÓS

zació del país, d'abandonar la inseguretat del sector primari per la setmanada a la fàbrica o a l'obra. Precisament, parlant d'aquella època tinc localitzats ullastres a sota el cingle de Castellfollit.

—Al sota el cingle de Castellfollit, vols dir? Allà hi ha ullastres? N'estàs segur? No ho sé, jo d'ullastres per allà dalt n'he vist, és clar, a Ullastret.

—Doncs deuen ser peus de plantacions abandonades.

—Ara! És clar. Això és el que passa sovint. Són oliveres que les deixen abandonades. Fins i tot, les oliveres que no les cuiden, els rebrots tenen punxes, fulles petites; l'altre dia en van portar una foto: «Això és un ullastre». I era un brot d'una soca, que dic: «Això és una olivera».

—Pensava que era un ullastre, ja que els fem servir de peu.

—En el vessant aquell sol ell diria que són ullastres. Es diu Ullastret, perquè hi havia ullastres.

—Ara que ja sé que poden ser peus d'*Olea europaea sylvestris*, o no pas d'*Olea europaea europaea*, ja us puc preguntar com va arribar a la botànica?

—Com hi vaig arribar, no ho sé... Perquè les ciències naturals m'agradaven, però també m'agradava la filologia, la filosofia... I a les ciències naturals hi vaig arribar perquè, com que no n'estava gaire segur, a casa em van punxar una mica: «Millor que facis ciències naturals i no que facis sànscrit o grec». Però jo em vaig matricular aquí, pensant-me que segurament faria geologia, perquè m'agrada molt. És a dir, m'agraden les ciències territorials. El territori, les roques, el paisatge i la botànica. La zoologia no em diu tant. I llavors, quan vaig fer el primer curs, geologia em va anar malament i la resta em va anar bé, i vaig pensar: com que la botànica també t'agrada, te'n vas a fer botànica.

—Què penses de l'etnobotànica o de l'afició generalitzada per la botànica? De la mateixa manera que hi va haver un any

>> Josep Vigo Bonada a la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona.

>> Ullastre (*Olea europaea*, var. *sylvestris*).

DJAMEL DU MONGEAU, H.L., TRAITÉ DES ARBRES ET ARBUSTES (1812)

«Cada vegada hi ha menys pagesos i cada vegada es coneix menys la natura, perquè tot està urbanitzat o perquè la gent s'ha tornat urbanita»

>> Josep Vigo al cim del Bastiments, l'any 1976.

>> Marialluïsa (Lippia triphylla).

DUHAMEL DU MONCEAU, H.L., TRAITÉ DES ARBRES ET ARBUSTES (1812)

en què la gent es tornava aficionada als ocells, ara s'està decantant a la botànica. Poder sí que és una moda.

—No, la gent s'interessa una mica per la natura i llavors, les plantes són fàcils d'estudiar. Per tot arreu hi ha grups que s'interessen per les plantes. I no tots, però n'hi ha bastants, que s'interessen per les plantes rares. I llavors van a buscar-ne, perquè ara es poden localitzar les plantes rares amb GPS, i les estudien. Per això, alguns ecòlegs diuen que els botànics fan col·lecció de segells; aquests potser sí que col·leccionen segells: «Aquesta la tinc, aquesta no la tinc». La fotografien i ja està, ja ens en podem anar.

—Penseu que no gaudeixen de la natura.

—Sí, suposo. Però... sí que és una mica com el col·leccionisme. Això es veritat, però el col·leccionisme és una tendència que té molta gent. Hi ha molta gent que fa col·leccions de coses. I no deixa de ser interessant, també, la gent que recull monedes o que fa col·leccions de llibres. No està pas malament. I l'etnobotànica de manera científica està bé, perquè ara estem en un final.

—Un final?

—A partir del primer quart del segle xx, aquests coneixements populars es van anar

perdent. I, sobretot, últimament, perquè cada vegada hi ha menys pagesos, perquè cada vegada es coneix menys la natura, perquè tot està urbanitzat o perquè la gent s'ha tornat urbanita. Fins que algú com en Joan Vallès va dir que potser s'hauria de continuar estudiant una mica l'etnobotànica, els coneixements populars de les plantes.

—En Joan Vallès Xirau ens ha fet un article per a l'especial d'etnobotànica...

—Ja sé què dirà!

—[Riu] Genial!

—Sí, és clar, a la medicina quan va entrar la medicina científica, va desplaçar una mica la resta. La medicina es va aprofitar dels coneixements populars.

—La medicina, científica?

—Sí, tot el que sigui científica. L'homeopatia no. I amb això de la fitoteràpia, a vegades algú diu: «Pren-te això que no et pot fer cap mal, és una herba». Oh, hi ha herbes que maten, no fotem! Els botànics, al principi, en general s'interessaven per la botànica popular, els coneixements populars... i l'agricultura popular. I després es van anar especialitzant. I suposo que va arribar un moment, en què, «com que això ja s'ha estudiat, analitzat i no sé què» i la medicina convencional ja ho ha elaborat i assumit, la medicina popular no té gaire res més a dir... Però en la medicina popular algunes coses són molt positives, molt interessants, molt efectives... i altres coses són més o menys fantasies. La medicina convencional ho ha analitzat quasi tot, ha mirat quin és el principi actiu i l'ha sintetitzat.

—Us interessen els treballs d'etnobotànica que es publiquen?

—Des que es van reprendre, com ho han fet en Joan Vallès i els seus deixebles, se n'han fet molts, d'estudis d'etnobotànica. I molta gent que te'n podria explicar coses ja no hi és. A més, també hi ha estudis i estudis. Preguntes: «Qui us ho ha dit, això?» «Una vella de no sé on», «I ningú més?» «Només una vella». «Només una? Tenia Alzheimer o no?». Jo primer els deia: «Si només us ho han dit una o dues persones, no sé si me'n fiaria, perquè, de vegades, jo suposo que ho han confós. Devien tenir una idea d'allò que sa mare o la seva àvia havien dit. I des-

«En la medicina popular algunes coses són molt positives, molt interessants, molt efectives... i altres coses són més o menys fantasies»

prés vaig veure que, de manera oficial o oficiosa, si no ho diuen més de tres persones... malament, perquè si no...

—**Que no es faci?**

—No, però està bé que ho recullin. A vegades dic això: recolliu-ho. Això diuen aquests de l'Empordà? Sí, això ho deu haver llegit en un llibre o ho deu confondre amb això, però és el que diu. Sí, s'ha de recollir el que diu, si això és evident i han trobat coses, eh? La cultura popular és interessant. Pot fer deduccions estranyes. Per exemple, diuen: els bolets neixen de les llavors del pi. Home... no ho sé. Diuen: «Sí, és sota els pins». Tu creus que això pot ser lògic? La llavor del pi... És una deducció, però hi ha altres coses. I hi ha gent que menyspreen molt aquestes cultures. Per exemple, a l'Institut d'Estudis Catalans, en fer el diccionari, hi havia gent que deia que aquestes paraules són coses rares que no estan d'acord amb la ciència o no sé què, i no s'hi haurien d'entrar. Home, si la gent

ho diu... D'això en diuen cuc, d'això que en diuen cuc resulta que és una eruga. No, ells en diuen cuc, no els facis dir eruga. Fes estudiar quin sistema de classificació fa la gent, i d'això en diuen cuc i d'allò altre cuc. Hi ha una raó. Has de buscar la raó per la qual. El doctor Oriol de Bolós moltes vegades també s'exclamava que "d'això en diuen tal cosa, en diuen llorer bord", que no té res a veure amb els llorers". Però en diuen així.

—**Què pensem de l'afició per la fitoteràpia, per col·leccionar plantes, per tenir-les a casa, per jugar a fer aigües encara que no siguin terapèutiques —com a substituts del te o del cafè, que també són vegetals— i per fer licors, ara que hi ha un ressorgiment de la ratafia?**

—Això està bé. Que la gent faci mescles i que faci ratafies i licors ho trobo molt bé. La fitoteràpia la trobo interessant, però, a vegades, darrere la fitoteràpia, la gent perd l'oportunitat de curar-se amb medicina convencional. Perquè jo he conegut algú i d'altres m'ho han

>> Josep Vigo amb altres botànics, en una campanya micològica, el 1961, vora Adzaneta del Maestrat. Vigo és el més jove de segona fila; davant seu hi ha el doctor Font i Quer, i dos llocs a la seva esquerra, el doctor Oriol de Bolós.

«La fitoteràpia, la trobo interessant, però, a vegades, darrere la fitoteràpia, la gent perd l'oportunitat de curar-se amb medicina científica»

>> Josep Vigo, a l'esquerra, a la Vall d'Aran, el 2010, amb el doctor Luís Villar, de Jaca. A la dreta, al Solsonès en una campanya organitzada per Medi Ambient, el 2009. Amb altres botànics: Eulàlia Velasco, Ramon M. Masalles i Josep Girbal.

Calèndula
(*Calendula arvensis*).

DUHAMEL DU MONCEAU, H.L., TRAITÉ DES ARBRES ET ARBUSTES (1812)

explicat: gent que tenen càncer i han anat a parar amb un metge naturista, i els han dit: «No, no, deixa de prendre aquestes pastilles, pren això, fes allò», i no han trigat a morir-se, tot i que potser també s'haguessin mort.

—Per què no heu fet etnobotànica? O ja va fer tota la feina Pius Font i Quer?

—No, no va fer tota la feina ell, evidentment. Oriol de Bolós, que era el meu mestre, no en feia, d'etnobotànica. No vol dir que no s'hi interessés, però així com en Font i Quer, a part d'estudiar les plantes, estava molt interessat a parlar amb la gent i veure què deien, doncs en Bolós no tant o gens. I a mi ja m'interessaven les plantes per si mateixes, però sobretot m'interessen les plantes en el paisatge, això jo sempre ho he dit. Sempre he dit que si les plantes només es trobessin als jardins i a les col·leccions d'herbari, no em farien ni fred ni calor. A mi el que em crida l'atenció és la seva distribució en el territori, on viuen, l'ecologia que tenen. La gent de geografia em diu: «Tu no ets botànic, tu ets geògraf». Dic: doncs bé, geògraf.

—Com valoreu els boscos, ara que molts han passat a ocupar antics terrenys de conreu? S'haurien de controlar, o podem dir que els espais han tornat al seu estat natural?

—S'hi hauria de fer alguna actuació, perquè, és clar, un bosc que fa temps que existeix, encara que l'explotin, poc o molt conserva una estructura. Si el bosc es fa de nou en una clariana, en un lloc que hi ha feixes abandonades, creix una mica com pot, seguint unes certes regles. Però llavors, si, per exemple, es volgués explotar, s'ha d'ordenar una mica. Els arbres són massa densos. Suposo que arribaria a agafar una estructura natural, però al cap de molt temps.

—Teniu prevista alguna nova obra?

—No. Em penso que ja puc acabar. He intervingut últimament en algunes recerques i alguns estudis de camp, de l'estil dels que sempre havia fet. I també m'he arrecerat a gent que fa estudis més experimentals, com ara anàlisis genètiques o seqüenciació d'ADN, del grup de la Teresa Garnatje i del Joan Vallès; estudis que m'han proporció-

«Això no s'acaba mai, perquè sempre es pot explorar més. Sempre es poden veure més coses, i la naturalesa canvia»

nat una visió més directa, i molt interessant, d'uns camps en què jo no havia pas treballat.

—**I articles, continuareu fent-ne?**

—Si n'hi ha ocasió sí, si no surten, no. En els darrers anys em van proposar d'intervenir, dins del *TermCat*, en un recull de noms de plantes que és una obra molt extensa. De fet, hi vaig fer de revisor, de crític, m'hi vaig barallar, més aviat.

—**Consideren enlestides la *Flora dels Països Catalans* i la *Flora Manual dels Països Catalans* o considereu que s'hi podrien fer unes quantes addendes, un altre volum?**

—Això no s'acaba mai, perquè sempre es pot explorar més i aprofundir més. A part que sempre es poden trobar més coses i que la naturalesa canvia. Hi ha moltes plantes exòtiques que entren i que es naturalitzen, poc o molt, encara aquí... En els climes més humits, com per exemple Anglaterra o Gal·les, que hi vaig estar fa pocs anys, estan desesperats per la quantitat de plantes que s'han introduït procedents dels jardins. A part que allà, a les Illes Britàniques, hi va haver un

moment en què naturalistes o botànics es van dedicar a introduir plantes de l'Índia, perquè eren molt maques. I llavors aquestes plantes s'han escampat.

—**Aquesta naturalització, com va passar amb l'agave o atzavara, la nyàmera o la figuera de moro, és més difícil aquí?**

—Allà tenen un clima que no és ni gaire fred ni gaire calent; i és molt plujós. Aquí, si entra una planta exòtica en un jardí i es vol escapar, ve un any de molta secada o de molt de fred i fàcilment desapareix. Ara, també hi ha dispersions naturals, força curioses. A Irlanda, per exemple, hi ha àrees on creix espontàniament el cirerer d'arboç, que és una planta ben mediterrània.

—**Donen per a un altre volum, les plantes introduïdes?**

—I tant que sí.

Salvador Garcia-Arbós
és periodista.

>> ***Josep Vigo a l'Alta Garrotxa, amb altres botànics, el 2011.***

«Si les plantes només es trobessin als jardins no em farien ni fred ni calor. El que em crida l'atenció és la seva distribució, on viuen, l'ecologia que tenen»